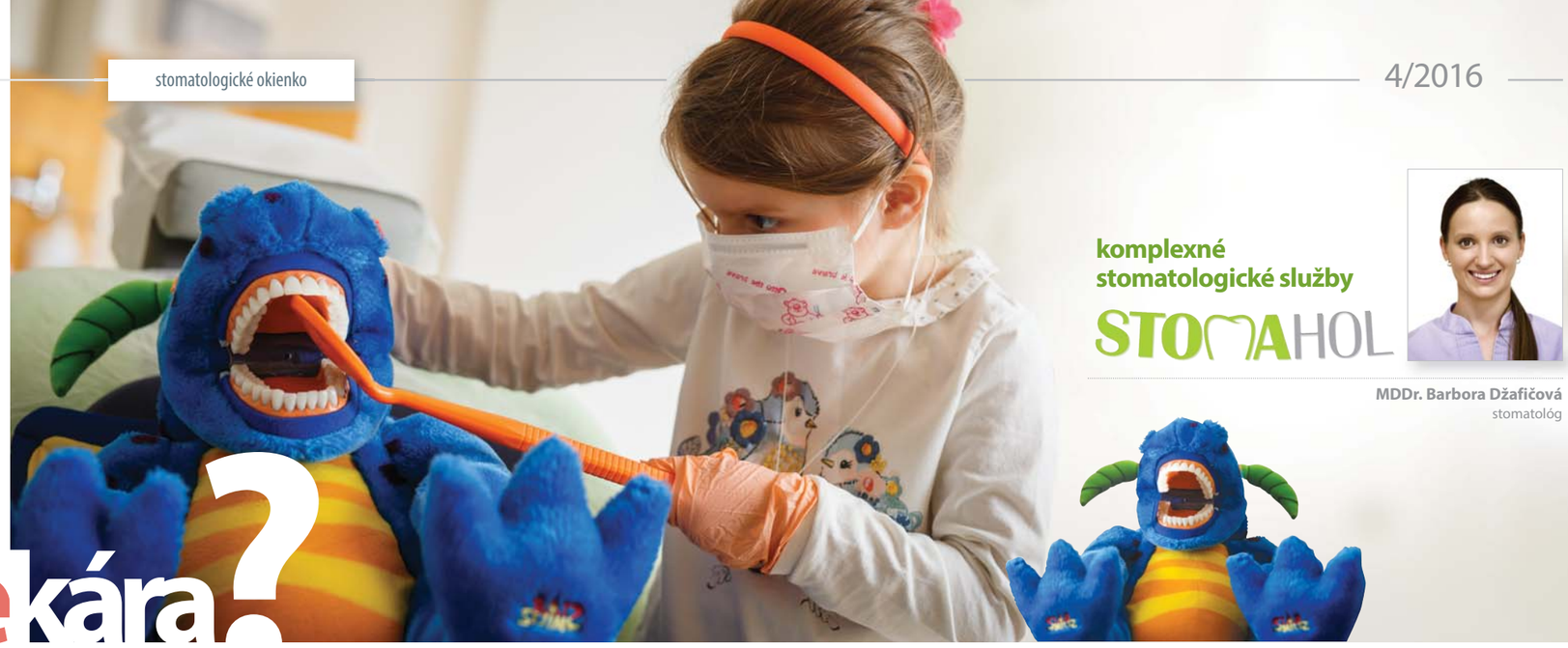

Nielen deti, ale aj mnohí dospelí pociťujú obavu z návštevy u zubára. Častokrát si tento svoj strach prenášajú práve z detstva, ak prežili nejaký negatívny, stresujúci zážitok. Následne odďaľujú stomatologické ošetrenia, vyhýbajú sa im a prídu na ošetrenie naozaj už veľmi neskoro.

Ako hravo prekonať "neprekonateľné" u zubného lekára?

komplexné stomatologické služby STOMAHOL

MDDr. Barbora Džafičová
stomatológ

Prečo majú deti strach?
Zo strany rodičov je dôležité dbať na to, aby prvá návšteva u zubného lekára bola do 1. roka života (prípadne po prerezaní prvého zúbka). Vtedy umožníme dieťaťu vytvoriť si pozitívny vzťah k zubnému lekárovi. Spravidla tieto návštevy prebiehajú hravou formou. Nesprávnou voľbou je, ak rodičia prídu prvýkrát s dieťaťom až vtedy, keď sa už vyskytne nejaký problém, pretože pre dieťa je stresujúca už samotná bolesť. Lekár je pre neho neznámy človek v bielom plášti. Nemá k nemu dôveru. Je prirodzené, že nechce spolupracovať.
Mohli by sme teda povedať, že strach detí u zubára pramení z ich negatívnej predchádzajúcej skúsenosti. Ak už dieťa niekedy absolvovalo stomatologické ošetrenie, ktoré bolo bolestivé a nepríjemné, dobre si to zapamätá. Spoluprácu z jeho strany teda nemožno očakávať. Ak chceme tento stav zmeniť, mali by sme sa snažiť o to, aby dieťa vnímalo zubára ako lekára, ktorý sa stará o zdravie zúbkov a pomáha bolesť odstraňovať.

Stretávame sa aj s tým, že rodičia svoje deti návštevou u zubára "strašia". Hrozba „...ak si nebudeš čistiť zuby, zubár ti ich vytrhne..." veľmi negatívne ovplyvňuje spoluprácu dieťaťa počas stomatologickej návštevy.

U dieťaťa, ktoré je ošetrované nasilu, je veľký predpoklad k vybudovaniu dentálnej fóbie (chorobný strach zo zubárov).

Aby sme predišli strachu detí zo zubára, rodičia by si mali uvedomiť, že o zúbky dieťaťa sa treba starať od ich prerezania. **Dôkladná starostlivosť o mliečne zuby a pravidelné prehliadky u zubného lekára sú najlepším spôsobom ako dieťa uchrániť od prípadných traumatických zážitkov.** Spoliehať sa na to, že mliečne zuby predsa aj tak časom vypadnú, je zavádzajúce a mylné. Pokazené mliečne zuby neposkytnú dobrý základ trvalým zubom a ak treba mliečne zuby odstrániť, môže sa celý trvalý chrup vyvinúť nesprávne. Deti, ktorých stav chrupu je zanedbaný, trpia zvýšenou bolesťou, pre ktorú sa častokrát nemôžu najesť, spať či ísť do školy, a preto je potrebné použiť analgetiká a antibiotiká.

Nespolupracujúci pacient je ťažko ošetriteľný.
Väčšinou ide o deti nízkeho veku (až do cca 3,5 roka), pretože v tomto veku ešte nie je možné nadviazať plnohodnotnú komunikáciu.
Medzi nespolupracujúcich patria aj zdraví pacienti s dentálnou fóbiou, ktorí už majú negatívny zážitok či pacienti s mentálnym a telesným postihnutím.

Keďže aj nespolupracujúce dieťa musí byť ošetrené, vhodnou voľbou môže byť útlm vedomia. Existujú rôzne formy sedácie pre deti – od miernych sedatív (najmenej invazívnym riešením je oxid dusný, teda „rajský plyn") až po sedatíva výkonnejšie, ktoré sa podávajú orálne. Ak vaše dieťa trpí neobvyklou úzkosťou či fyzickými obmedzeniami, pre ktoré nedokáže stomatologický výkon zvládnuť, detský zubný lekár vám môže navrhnúť aj takéto možnosti ošetrenia. Samozrejme, že cieľom je vždy poskytovať bezpečnú a bezbolestnú liečbu. Častokrát je tou najlepšou voľbou **celková anestézia**. V prípadoch, kedy má dieťa hnisavé zápaly v dutine ústnej, je celková anestézia rovnaká ako tousillectomia (výber krčných mandlí) alebo iná operácia, ktorá je vykonaná v záujme zdravia dieťaťa.

Čo je celková anestézia?
Celková anestézia (CA) slúži na odstránenie pocitov bolesti počas ošetrenia a operácie. Zároveň anestéziologické postupy slúžia na kontrolu životne dôležitých telesných funkcií, najmä dýchania a krvného obehu počas operácie a po nej. Anestéziu vykonáva lekár – anestéziológ so svojou asistentkou. Celková anestézia (narkóza) je stav riadeného bezvedomia, podobný pokojnému spánku.

Pre koho je celková anestézia určená?
Celková anestézia je určená pre pacientov:

- ktorých čaká náročný stomatologický zákrok alebo časovo náročný zákrok, ktorý by bol pre pacienta namáhavý
- ktorí majú veľkú úzkosť a strach zo zubného ošetrenia, alebo majú vysoký dávivý reflex
- ktorých zdravotný stav si vyžaduje zložité, invazívne stomatologické zákroky, častokrát vo viacerých návštevách.
- ktorí pociťujú veľký strach, alebo majú nízku toleranciu k bolesti
- ktorí majú problémy s ponechaním otvorených úst počas dlhších výkonov
- ktorí nie sú schopní zostať v pokoji počas zubného ošetrenia (kvôli duševnému alebo telesnému postihnutiu)

Celková anestézia (CA) je často využívaná pre detských pacientov v snahe poskytnúť komplexnú a vysoko kvalitnú zubnú starostlivosť, kde bežné zubné ošetrenie nie je možné.

Ako prebieha celková anestézia?
Anestézii predchádza predoperačná príprava – pediatrické predoperačné vyšetrenie.
Pacient musí byť pred operáciou 6-8 hodín nalačno (žiadne jedlo ani tekutiny).
Jedlo alebo nápoje v žalúdku vášho dieťaťa môžu byť vdýchnuté do pľúc počas úvodnej fázy anestézie, čo môže spôsobiť vážne komplikácie. Dodržiavanie pokynov pomáha minimalizovať toto riziko.
Najskôr sa dieťaťu podá premedikácia. Tá slúži na uvoľnenie dieťaťa, odbúranie stresu a následnú analgéziu po výkone.
V priebehu indukcie (začiatok anestézie) je možné, aby rodič bol prítomný pri dieťati, upokojoval ho a hovoril na neho pokojným hlasom.
Samotná anestézia sa začína vdychovaním anestéziologických plynov cez tvárovú masku a po zaspatí dieťaťa sa zaisťuje žila pre podávanie medikamentov počas výkonu. Intubácia slúži na spoľahlivé zaistenie dýchacích ciest a umelé dýchanie.
Treba očakávať, že dieťa bude po zobudení ospalé. Niektoré deti môžu byť mierne rozrušené, nakoľko ich budíme v čase, keď sa im chce ešte spať.
Celková anestézia pomáha vášmu dieťaťu prejsť do stavu podobného hlbokému spánku, ktorý chráni vaše dieťa od bolesti a zabezpečuje, že si nepamätá priebeh operácie. Dieťa je monitorované anestéziológom po celú dobu trvania narkózy. Akonáhle je operácia dokončená, anestetikum odznie a pacient sa postupne prebudí, pričom je pod dohľadom lekára a v ten deň je ešte prepustený domov. Zásadou je zabezpečiť maximálnu možnú bezpečnosť a komfort pacienta.

Je celková anestézia bezpečná?
Pediatrickí zubní lekári hlásia priaznivý postoj k ošetreniu zubov detských pacientov v celkovej anestézii (v CA). Jedna zo štúdií poukazuje na trend k zvýšeniu prijateľnosti CA od roku 1984 do roku 2004. Potom, čo deti s rozsiahlym zubným ochorením boli ošetrené v CA, došlo k zlepšeniu kvality ich života a celkovej spokojnosti, a to najmä pokiaľ ide o zníženie úrovne bolesti, prijímanie jedla, spokojný spánok a správanie.

American Academy of Pediatric zubného lekárstva (AAPD) podporuje CA u detských zubných pacientov, ktorí:

- nie sú schopní spolupracovať
- pociťujú extrémny strach, úzkosť
- vyžadujú významné chirurgické zákroky
- vyžadujú okamžitú komplexnú starostlivosť

CA ich chráni pred psychologickou traumou a znižuje zdravotné riziká.

American Academy of Pediatrics
DEDICATED TO THE HEALTH OF ALL CHILDREN™

Nárast potreby a dopyt po celkovej anestézii na liečbu detí ukazujú aj výsledky z Kanady. Štúdia z Austrálie z roku 2006 zobrazuje trendy v detskej zubnej anestézii po rokoch 1993-2004, vďaka ktorej dospeli k záveru, že používanie CA vzrástol. Autori zistili, že použitie CA počas doby ich pozorovania sa zvýšilo na trojnásobok.

Holandská štúdia sa zaoberala skúmaním 1143 párov jednovaječných dvojičiek, ktoré podstúpili celkovú anestéziu pred dovŕšením 3. roku života a vyhodnotené boli vo veku 12 rokov. **Neboli zistené žiadne dlhodobé negatívne následky celkovej anestézie.**

Štúdia z Taiwanu skúmala 32 742 novorodencov. U detí, ktoré absolvovali celkovú anestéziu v prvom roku života, bol prekvapujúco zistený nižší výskyt alergických ochorení (astma, reumatoidná artritída, atopická dermatitída). Predpokladá sa, že je to spôsobené povzbudením imunitného systému medikamentmi, ktoré navodzujú celkovú anestéziu. Použitie CA sa zvyšuje v závislosti na zvyšujúci sa výskyt ECC (skorý detský zubný kaz, kaz raného detstva, fľaškový kaz). Aj rodičovské preferencie sa menia v prospech anestézie ako liečebného postupu. **Komplexná starostlivosť o chrup pod CA je často účinnejšia a nákladovo efektívnejšia** ako opakované návštevy u zubného lekára či už s alebo bez použitia premedikácie (utlmujúcich liekov). Ďalšia štúdia uviedla, že ošetrenie chrupu vykonávané v rámci CA, najmä pre liečbu kazu raného detstva, má väčšiu kvalitu a trvanlivosť ako výplne robené pod premedikáciou, čo je dané komfortnejšími podmienkami pre ošetrujúceho zubára. Treba si uvedomiť, že určitý stupeň rizika je prítomný ako pri bežnom ošetrení v lokálnej anestézii, tak aj pri celkovej anestézii a tiež pri podaní utlmujúcich liekov. Používame ostré a malé nástroje, ktoré pri nespolupracujúcom dieťati môžu veľmi ľahko skomplikovať priebeh ošetrenia (vdýchnutie nástroja, poranenie mäkkých tkanív, kde následkom môže nastať masívna krvácavosť a pod.), pretože ústna dutina je popretkávaná množstvom ciev. Útlm a celková anestézia sú bezpečné a efektívne sa používajú u tisícky stomatologických výkonov ročne. Dôkladné lekárske vyšetrenie a krvné testy sa používajú na skrining potencialných problémov. Riziko vážnej reakcie na celkovú anestéziu u batoliat je menšie ako riziko ohrozenia zdravia a života dieťaťa pri jazde v aute.

Na poslednom anestéziologickom kongrese (v r. 2016) odborníci opakovane vyjadrujú presvedčenie podložené faktami, že **detská anestézia je nepochybne bezpečná, keď sa k nej pristupuje s rešpektom, je riadená skúseným anestéziológom a dodržiavajú sa všetky zásady a pravidlá jej správneho použitia.**

Akékoľvek rozhodnutie o možnostiach ošetrenia u detí je založené na individuálnom posúdení a skonzultovaní so zubným lekárom.